

kişilerle birlikte hareket ettiğinden 1991 Haziranında iftâ vazifesinden uzaklaştırılıp emekliye sevk edildi, cami dersleri yasaklandı; ancak yaklaşık iki ay sonra söz konusu faaliyetlerden ayrıldığını açıklayınca eski görevine iade edildi ve cami derslerine yeniden başladı. 1987-1990 yıllarında İmam Muhammed Üniversitesi'ne bağlı Ma'hedü'l-kazâi'l-âli'de siyâset-i şer'iyye ve ahvâl-i şahsiyye, ayrıca hayatının son yıllarında Usûlüddîn Fakültesi'nde doktora dersleri verdi. Resmî eğitim kurumları dışında camilerde ve evinde ders halkaları teşkil ederek akaid, fıkıh, fıkıh usulü ve hadis okutan İbn Cibrîn, Riyad'da Şubrâ semtinde Abdullah er-Râcihî Camii yapıldıktan sonra derslerini oraya taşıdı ve hayatının sonlarına kadar burada derslerine devam etti. Bir taraftan da ülkenin pek çok yerini dolaşarak vaazlar verdi. 2009 yılı Şubat ayında rahatsızlanınca kısa bir süre Almanya'da tedavi gördükten sonra döndüğü Riyad'da 13 Temmuz 2009 tarihinde vefat etti ve Riyad Üd Mezarlığı'na defnedildi.

Abdullah b. Cibrîn, gerek Selefliliği açıklama ve savunma bağlamında gerekse diğer İslâmî konularda yazdığı eserler yanında yaptığı konuşmaları, fetvaları, vaazları, cami ve ev derslerinin kaset, video, kitapçık ve diğer iletişim araçları ile geniş kitlelere ulaştırılması sayesinde hem Suudi Arabistan'da hem diğer ülkelerdeki Selefî hareketlerce en çok tanınan ve benimsenen simalardan biri olmuştur. Şiiler hakkındaki fetvaları, Hz. Peygamber soyundan olup halen hayatta bulunanlara zekât verilebileceği ve kadınların mahremsiz olarak uçakla seyahat edebileceği gibi fetvaları hararetle tartışmalara yol açmıştır. Abdullah b. Cibrîn'in başlattığı, hem Suudi Arabistan vatandaşlarının hem diğer milletlerden insanların katıldığı, yaklaşık 300 öğrencinin aynı anda bulunduğu cami dersleri, vefatından sonra oğulları tarafından Riyad'daki Abdullah er-Râcihî Camii'nde devam ettirilmiştir. Oğulları ayrıca onun adına kurdukları İbn Cibrîn Hayır Müessesesi ve internet sitesiyle de (<http://www.ibn-jebreen.com>) babalarının faaliyetlerini yaşatmaya çalışmaktadırlar.

Eserleri. 1. *Ahbârü'l-âhâd fi'l-hadîsi'n-nebevî*. Abdullah b. Cibrîn, yüksek lisans tezi olarak hazırladığı bu çalışmasında haber-i vâhidin itikadî konularda da delil kabul edilebileceğini savunmuştur (Riyad 1408). 2. *et-Ta'likât 'alâ metni Lüm'ati'l-i'tikâd*. Ma'hedü imâmi'd-da'veti'l-ilmî'de hocalık yaptığı sırada öğrencilere okutmak amacıyla Muvaffakuddin

Abdullah
b. Cibrîn

İbn Kudâme'nin *Lüm'atü'l-i'tikâd* adlı eseri üzerine yaptığı, eserde geçen hadislerin tahririni de içeren bir çalışmadır (Riyad 1995). Eser ayrıca, Muhammed b. Hamed el-Menî tarafından hadislerin kaynakları dipnotlarda gösterilerek *el-İrşâd Şerhu Lüm'ati'l-i'tikâd* adıyla basılmıştır (Riyad 1418/1997). 3. *et-Tedhîn: Mâdetühû ve hükümühû fi'l-İslâm*. 1978 yılında Medine İslâm Üniversitesi'nde yapılan bir kongreye sunulmak üzere hazırlanan bu çalışmada sigara içmenin haram olduğu ileri sürülmektedir (Riyad 1406/1986). 4. *el-Cevâbü'l-fâ'ik fi'r-red-di 'alâ mübeddili'l-hakâ'ik*. Mısırlı bir âlimin Vehhâbîler hakkındaki yazısına İbn Cibrîn'in reddiye niteliğinde kaleme aldığı, *Mecelletü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye*'de yayımlanan makalenin (sy. 9 [Riyad 1404], s. 127-139) risâle halinde basılmış şeklidir (Riyad 1410/1990). 5. *Ĥavle's-şehâdeteyn: Ma'nâhümâ ve mâ testelzimühû küllün min hümâ*. Kelime-i şehâdetin anlamı ve gereğinin, ona aykırı inanç ve tavırların ele alındığı bu çalışma da *Mecelletü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye*'de çıkan bir makale olup (sy. 17 [1406-1407], s. 81-128) daha sonra da değişik baskıları yapılmıştır (Cidde 1415/1995). 6. *el-İslâm beyne'l-ifrât ve't-tefrîf*. İbn Cibrîn'in verdiği bir konferansın öğrencisi Muhammed b. Hamed el-Menî tarafından kitapçık halinde basılmış şeklidir (Riyad 1413/1992, 1425/2004). 7. *Ṭalebü'l-ilm ve faḍlü'l-ulemâ*. Bu da bir konferansın basılmış şeklidir (Riyad 1413/1992).

İbn Cibrîn, Hanbelî mezhebinde önemli bir yeri olan Hirakî'nin *el-Muḥtaşar* adlı eserine Şemseddin ez-Zerkeşî'nin yazdığı şerhin başından nikâh bölümüne kadar olan kısmını doktora tezi olarak neşre hazırlamış, daha sonra kitabın tamamını tahkik ederek yayımlamıştır (*Şerhu'z-Zerkeşî 'alâ Muḥtaşari'l-Hırakî*, I-VII, Riyad 1410/1990, 1413/1993, 1430/2009; Beyrut 1414/1993). İbn Cibrîn'in çeşitli konulara

dair fetvalarından, derslerinden ve konuşmalarından pek çoğu kitap veya kitapçık haline getirilerek basılmıştır, bir kısmının da basım çalışmaları devam etmektedir. Bu şekilde 100'ün üzerinde çalışma bulunmaktadır (bir listesi için bk. Selmân b. Abdülazîz es-Sagîr, s. 156-162; Abdülhâdî b. İvaz b. Muavvez el-Ömerî, s. 38-45). Muhammed b. Nâsır b. Abdülazîz eş-Şeserî, İbn Cibrîn'in birkaç ay süren ilk görevi sırasındaki hâtıralarını özetleyerek kitap halinde neşretmiştir (*el-'Azbu'z-zülâl fi'ḥtişâri riḥleti's-şimâl li-fazileti'd-duktür 'Abdillâh b. 'Abdirrahmân el-Cibrîn*, Riyad 1425/2004).

BİBLİYOGRAFYA :

Selmân b. Abdülazîz es-Sagîr, *el-Fikrû't-terbeu'inde's-Şeyḥ 'Abdillâh b. Cibrîn* (yüksek lisans tezi, 1432/2011). Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Süüd el-İslâmiyye, s. 1-9, 22-49, 156-162; Abdurrahman b. Abdullah el-Cibrîn, *U'cûbetü'l-'aşr: Siretü semâhati's-şeyḥi'l-'allâme el-imâm D. 'Abdillâh b. 'Abdirrahmân el-Cibrîn*, Riyad 1433/2012; Abdülhâdî b. İvaz b. Muavvez el-Ömerî, *Cühûdü'l-'Allâme İbn Cibrîn fi takriri't-tevhîd ve'l-kader* (yüksek lisans tezi, 1433/2012). Câmîatü'l-İslâmiyye (Medine), s. 1-93; Târık b. Muhammed el-Huveytir, "el-'Allâme ed-Duktür 'Abdullâh el-Cibrîn: Ḥayâtühû ve mesîretühû'l-'ilmîyye", *Mecelletü'l-Ĥarsî'l-vaṭânî*, XXIX/302, Riyad 1428/2007, s. 72-77; XXIX/304 (1428/2007), s. 82-87; a.m.f., "el-'Allâme İbn Cibrîn: Reḥale'l-'âlimü ve baḳiye 'ilmüh", a.e., XXX/324 (1430/2009), s. 74-78; <http://www.ibn-jebreen.com>.

MEHMET ALİ YARGI

ABDULLAH PAŞA, Muhsinzâde

(ö. 1162/1749)

Osmanlı vezirîâzamı.

Babası ticaretle uğraşan Halepli Muh-sin Çelebi'dir. Vefatı sırasında doksan yaşlarında olduğu belirtildiğine göre 1071 (1660) yılı dolayında doğduğu tahmin edilebilir. Osmanlı vak'anüvisi Vâsîf Efendi ailenin Musullu olduğunu yazar. Uzunca bir süre İstanbul'da varlıklı tüccarlardan olan babasının işleriyle uğraştı; muhtemelen onun vefatının ardından yine ticarete devam etti. Yaşı epeyce ilerlemişken birçok önemli idarî görevde bulunan, Cidde'de vali iken 1122'de (1710) vefat eden ağabeyi Mehmed Efendi'nin (Paşa) desteğiyle devlet hizmetine girdi. Ağabeyinin darphâne emînliği sırasında önce darphânedede ona vekâletle işe başladı (Şevval 1112 / Mart 1701). Daha sonra asaleten darphâne emînliğine tayin edildi (16 Zilkade 1114 / 3 Nisan 1703). 1703'te patlak veren Edirne Vak'ası sırasında âşiler tarafından defterdarlığa getirildi. Bunda isyan hareketinin finansı önemli rol oynamıştı.

III. Ahmed'in Edirne'de tahta çıkışının hemen ardından görevi başmuhasebeciliğe nakledildi (10 Rebûlâhîr 1115 / 23 Ağustos 1703). İsyan hareketine katılanların tasfiyesi sırasında ise kendisine daha alt bir makam olan küçük rûznâmçecilik verildi (8 Receb 1115 / 17 Kasım 1703). Bundan sonraki vazifeleri hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Bir süre için yine darphâne emniğini üstlendiği kaydedilir.

19 Cemâziyelevvel 1120'de (6 Ağustos 1708) Sadrazam Çorlulu Ali Paşa'nın kethüdâsı olduğunda yeniden devlet kademelerinde adı öne çıkmaya başladı. Aynı zamanda sadrazamın kızıyla evlendi (11 Cemâziyelevvel 1121 / 19 Temmuz 1709). Çorlulu Ali Paşa'nın azli üzerine başbâki kulluğu verilerek rütbesi tenzil edildi, bir ara hapiste gözetim altında tutuldu (Uşşâkizâde İbrahim, II, 1021, 1065). Şehid Ali Paşa sadrazamlığa geldiğinde onu Mısır'a gönderdi ve burada yolsuz hareketleriyle tepki çeken Mısır Defterdarı Kaytas Bey'in teftişiyle görevlendirildi. Mısır Valisi Abdi Paşa'nın yardımıyla Kaytas Bey'i yakalatıp idam ettirdi. Bu başarısından dolayı 1127 Şevvalinde (Ekim 1715) Mora Seraskeri Kara Mustafa Paşa'nın maiyetinde Mora defterdarlığına gönderildi. Defterdarlığı sırasındaki hizmeti ve aldığı malî tedbirler takdir edilerek, Korfu adası muhasarasıyla görevlendirilen Kara Mustafa Paşa'nın yerine Rumeli beylerbeyliği pâyesiyle Mora seraskerliğine tayin edildi (Rebûlelevvel 1128 / Mart 1716). Aynı yılın sonlarına doğru kendisine İnebahtı muhafızlığı görevi verildiyse de çok geçmeden İnebahtı'ya başka birinin tayini üzerine kendi isteğiyle vezirlik rütbesi kaldırılarak İstanbul'a dönmesi uygun görüldü. İstanbul'a gelince kapıcılar kethüdâsı oldu (Şubat 1717). 1717 yılının Nisan ayında Vezîriâzam Arnavut Halil Paşa'nın kethüdâlığına getirildi ve onunla birlikte Avusturya cephesine gitti. Halil Paşa'nın azli üzerine vezîriâzam olan Nişancı Mehmed Paşa'nın önceki görevi (nişancılık) ona verildi. Cephedeki hizmetleri takdir gördüğü için Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa'nın tavsiyesiyle vezir unvanını yeniden kazanıp Halep valisi olarak Niş muhafazasıyla görevlendirildi (Ramazan 1129 / Ağustos 1717). Üç ay geçmeden görevi Vidin muhafızlığına çevrildi. Bir ay sonra da Edirne'ye çağrıldı ve yeniçeri ağalığına tayin edildi. 21 Safer 1130'da (24 Ocak 1718) Niş Kalesi'nin tamiri ve muhafazası şartıyla Rumeli beylerbeyi oldu. Yeni görevi için Niş'e gittiğinde önüne çıkan kale

muhafızı yeniçerilerin ulûfe talepleriyle karşılaştı. Onları oyalayıp yatıştırılmaya çalıştıysa da hadise büyüdü. Kaledeki yeniçerilerle yerli kulu muhafızlar arasındaki anlaşmazlıkta yerli kulu taraftarı olduğu gerekçesiyle yeniçerilerin baskısına mâruz kaldı. Oradan ayrılıp Aleksinaç'a geldi ve durumu İstanbul'a bildirdi. Bunun üzerine Mayıs 1721'de Bosna valiliğine tayin edildi.

Abdullah Paşa'nın Bosna valiliği 6 Muharrem 1140 (24 Ağustos 1727) tarihine kadar sürdü. Bunun sebebi, İran savaşları dolayısıyla Nevşehirli İbrâhim Paşa'nın istikrarı koruma adına çok önemli sebepler hariç Rumeli kesimindeki valileri değiştirmeme kararıdır. Bu arada 1724 Mart ayında çıkan bir yangında İstanbul Bahçekapı'daki sarayı tamamen yandı (Râşid Mehmed Efendi, s. 1359). Topal Osman Paşa hakkında artan şikâyetler üzerine görev yeri onunla değiştirildi ve Rumeli valiliği ile Niş muhafızlığına getirildi. Kili ve İsmâil geçidi taraflarının nizamı ile uğraştı. Bu kesimde hem askerin kışlak tayini işiyle hem de Nogaylar'ın Halil Paşa yurdu civarındaki iskânıyla meşgul oldu (a.g.e., s. 1590-1591). 1730'da patlak veren Patrona İsyanı'nın ardından âsilerin ortadan kaldırılmasını sağlayan ektepe yer aldı. Emirü'l-haclık göreviyle İstanbul'a çağrıldı. Patrona Halil ve diğer elebaşların katline şahit oldu ve ikinci defa yeniçeri ağalığına getirildi (26 Kasım 1730). Yeniçerileri kontrol altında tutmaya yönelik bu manevra çok geçmeden yeni bir ayaklanma ile sonuçlandı. 17 Ramazan 1143'te (26 Mart 1731) vuku bulan hadise sırasında Ağakapısı'nı basan yeniçeriler onu kurşunla kolundan yaraladılar. Canını zor kurtaran Abdullah Paşa olayların yatıştırılmasında Sadrazam Kabakulak İbrâhim Paşa ile birlikte çalıştı, isyanın bastırılmasından sonra alınacak tedbirler konusunda gevşek davranınca azledildi ve Adana valiliğine yollandı (1 Nisan, *Abdi Tarihi*'nde 3 Nisan). Kendisine ayrıca Anadolu teftişi ve eşkiya te'dibi görevi de verilmişti. Bir süre sonra görev yeri önce Halep, ardından Sayda olarak değiştirildi. 1145 Saferi başlarında (Temmuz 1732) tekrar Bosna valisi oldu ve akabinde Niş Kalesi muhafazası şartıyla Rumeli valiliğine nakledildi (Mart 1736). 1737 Ocak ayında Rumeli valiliği uhdesinde kalmak üzere Bender seraskerliğine getirildi. Bunun sebebi, Avusturya ve Rusya'nın ittifak kurarak savaşı başlatmaları ve Ruslar'ın bu taraftan saldırıya geçmeleriydi. Abdullah Paşa, vezîriâzam ve kethüdâsı Osman Hâlisâ Efendi'nin Ruslar ve Avusturyalılar'ca barış görüşmeleriyle oyalandığının

farkına vararak Bender'in top ve asker sevkiyle takviye edilmesini istedi ve Ruslar'ın saldırıya hazırlandıklarını bildirdi. Ancak bütün yetkileri sadrazam adına kendi şahsında toplayan sadâret kethüdâsı buna ve diğer paşalardan gelen benzeri haberlere önem vermedi. Ruslar Özü'ye yönelince Abdullah Paşa kaleyi takviye için Bender'den buraya 3000 asker yolladı. Ancak daha fazla destek gelmediğinden Özü Kalesi Ruslar'ın eline geçti. Avusturyalılar da Niş'e girdi. Haberler İstanbul'a ulaşınca büyük mirâhur Ahmed Ağa, Vezîriâzam Seyyid Mehmed Paşa'dan mührü almakla görevlendirildi. Osman Hâlisâ Efendi idam edildi ve mühür tecrübe sahibi bir devlet adamı olarak Abdullah Paşa'ya verildi (8 Rebûlâhîr 1150 / 5 Ağustos 1737).

Sadrazam olduktan sonra bir süre cephelelerdeki mücadeleye nezaret eden Abdullah Paşa kış gelip savaşlar durunca orduyla birlikte İstanbul'a çağrıldı. 19 Aralık 1737'de Davutpaşa'ya yaklaştığında bizzat padişah sancak-ı şerifi karşılamak üzere buraya geldi, ardından süratle saraya döndü. Önde gelen devlet adamlarının karşıladığı Abdullah Paşa o gün saraya gidip sancağı padişaha teslim etti. Huzurdan çıktıktan sonra dinlenmek için Bâbüs-sâade'ye alındı ve burada Sadâret Kaymakamı Yeğen Mehmed Paşa ile sohbet ederken içeri giren silâhdar ağası azledildiğini kendisine bildirdi. O sırada yanında bulunan Yeğen Mehmed Paşa padişahın huzuruna çıkarıldı ve sadrazamlık makamına getirildi. Abdullah Paşa ise hazırlanan bir çekdiriyi bindirilerek tayin edildiği Selânik'e gönderildi (*Subhî Tarihi*, s. 425). Kaynaklarda niçin azledildiği hakkında açık bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda, I. Mahmud üzerinde büyük nüfuzu bulunan Kızlar Ağası Beşir Ağa'nın Abdullah Paşa ile eski bir geçimsizliğinden dolayı, sıkışık zamanda onun göreve tayinine ses çıkarmayıp durum sakinleşince yakın adamı Yeğen Mehmed Paşa'yı sadârete geçirmek için kendisini azlettirdiği belirtilir. Öte yandan bu makamda uzun süre kalmasının düşünülmediği de tahmin edilebilir. Aslında bu göreve tayininde azli gereken Seyyid Mehmed Paşa'nın yerine cepheye durumu geçici de olsa idare edebilecek tecrübeli bir vezire ihtiyaç duyulması önemli rol oynamıştı. Ayrıca ertesi sene yapılacak büyük sefer için savaş taraftarı bir vezirin bu makamda daha başarılı olacağı kanaatini taşıyan I. Mahmud muhtemelen, Beşir Ağa'nın da etkisiyle çok güvendiği kendisine yakın birini böyle nazik bir devrede iş başına getirmek istemişti.

Abdullah Paşa daha sonra birçok yerde idarecilik görevini sürdürdü. 1151'de (1738) İnebahtı muhafızı, ertesi yıl Bosna valisi oldu. 1154 Muharreminde (Mart-Nisan 1741) Özü valiliğine tayin edildi. Ardından kendisine Bender muhafazası şartıyla Karaman valiliği verildi. 1743 Ocağında Vidin muhafızlığı ile Niğbolu sancak beyliğine, 1745 Martında ise dördüncü defa Rumeli valiliğine getirildi. Bu görevden alınca emekliliğini istedi (Ağustos 1746). İsteği kabul edildi ve kendisinin önce Varna'da, daha sonra Dimetoka'da oturmasına izin verildi. Fakat bir ay sonra vezirliği iade edildi, bunda etrafındakilerin telkiniyle tekrar görev alma talebi ve yeniden eski itibarına kavuşma düşüncesi de rol oynadı. Bunun ardından önce Bender muhafızlığına getirildiyse de Kırım hanının devreye girmesiyle bu görev bir başkasına verilince kendisine Tırhala sancağı arpalık olarak tahsis edildi. 1161 Saferinde (Şubat 1748) son görev yeri olan Bosna valiliğine gitti. Bu görevde iken Travnik'te vefat etti (Rebûlâhir 1162 / Mart 1749). Vefat haberi İstanbul'a 7 Mayıs'ta ulaşınca Travnik'teki ailesinin İstanbul'a gönderilmesi için Bosna kadısına emir yollandı (Uzunçarşılı, IV/2, s. 347). Türbesi Travnik'tedir.

Kaynaklarda karakteri hakkında bilgi yer almaz; ancak pek çok yerde hizmet etmiş tecrübe sahibi bir devlet adamı olduğu açıktır. Onun itidal sahibi ve askerî kudretten ziyade bürokratik işlerle malî

konulara derin vukufu bulunduğu üzerinde durulur. Okuma ve yazmaya önem veren, kültürlü, iyi yetişmiş bir kişiydi. Bazı kaynaklarda ondan "Çelebi" unvanıyla bahsedilmesi muhtemelen döneminin kültürel çevrelerinde tanınmasıyla bağlantılıdır. Abdullah Paşa'nın devlet nizamına dair Edirne Vak'ası sırasında daha defterdar iken III. Ahmed'e sunulmak üzere bir risâle kaleme aldığı bilinmektedir (*Risâle fi nizâmî'd-devle*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1161, Hazine, nr. 380). Burada vezîriâzâmın görevleri, çeşitli idarî görevlilerin, Yeniçeri Ocağı'nın, timar ve zeâmet sahiplerinin, reâyânın durumu konu edilmiştir. Eser kataloglarda önce oğlu Muhsinzâde Mehmed Paşa'ya, daha sonra ağabeyi Mehmed Efendi'ye nisbetle kaydedilmiştir (Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 507-508). Ayrıca sadrazamlığı dönemine ait *Telhîsât* adlı bir risâlesi vardır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2238; Nagy Pienaru, "Informatii istorice dintr-o colectie inedita de documente otomane din 1737: Telhîsât-ı Sadrazam Muhsinzâde Çelebi Abdullah Paşa", *Studii și Materiale de Istorie medie*, XV [1997], s. 85-96). Burada cepheden I. Mahmud'a yolladığı telhisleri toplanmıştır. Ailesinin hayli varlıklı oluşu, malî özelliğe sahip (darphâne emniyeti, başbâki kulluğu, kethüdâlik gibi) devlet işlerine girmesine ve kendisine daha çok bununla ilgili görevler verilmesine vesile teşkil etmiştir. Dört buçuk ay süren sadrazamlığı dönemi savaş şartlarının belirlediği siyasî ortam içinde geçmiş, kendisine İstanbul'da kalarak idarî tasarrufta bulunma fırsatı verilmemiştir. Oğullarından Mehmed Paşa iki defa vezîriâzam olmuş önemli bir devlet adamıdır. Abdullah Paşa'nın Vodina, Vidin ile Bosna kalelerinde cami yaptırdığı, Tırhala'da da çeşmeleri olduğu bildirilir. İstanbul Bahçekapı'daki mükellef sarayının çeşitli devlet toplantılarında kullanıldığı ve Muhsinzâde Sarayı diye şöhret kazandığı bilinmektedir (*Subhî Tarihi*, s. 330).

BİBLİYOGRAFYA :

Anonim Osmanlı Tarihi: 1099-1116/1688-1704 (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 2000, s. 151, 207, 239-240, 248, 270; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât* (haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s. 798, 817; Uşşâkizâde İbrahim, *Uşşâkizâde Tarihi* (haz. Raşit Gündoğdu), İstanbul 2005, II, 948, 980, 1021, 1065; Silâhdar, *Nusretname*, II/2, s. 247, 357, 360, 372, 373-375, 383, 386-387, 420; Râşid Mehmed Efendi – Çelebizâde Âsım Efendi, *Tarih-i Râşid ve Zeyli* (haz. Abdülkadir Özcan v.dğr.), İstanbul 2013, s. 672, 795, 807, 952, 954, 978, 1056, 1063, 1077, 1082, 1148, 1359, 1590-1591; İzzî, *Tarih*, İstanbul 1199, vr. 203^p-204^a; *1730 Patrona İhtilâli Hakkında Bir Eser: Abdi Tarihi* (haz. Faik Reşit Unat), Ankara 1943, s. 54, 56-58, 62, 63; *Destârî*

Sâlih Tarihi: Patrona Halil Ayaklanması Hakkında Bir Kaynak (nşr. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1962, s. 26, 29-31, 34, 36-37, 42; Şehrizâde Mehmed Said, *Hadikatü'l-vüzerâ Zeyli* (Osmanlı Sadrazamları: Hadikatü'l-vüzerâ ve Zeyli içinde, haz. M. Aslan), İstanbul 2013, s. 209-212; *Subhî Tarihi: Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte* (haz. Mesut Aydiner), İstanbul 2007, s. 63, 66, 69, 76, 82, 122, 314, 330, 357, 362, 372, 425, 427; Şem'dânizâde, *Mürî't-tevârih* (Aktepe), I, 17-21, 66-67, 127, 141, 146; Vâsif Ahmed Efendi, *Tarih*, Kahire 1246, s. 187; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 343-347; Yuzo Nagata, *Muhsinzâde Mehmed Paşa ve Âyanlık Müessesesi*, Tokyo 1974, s. 13, 14, 117-118; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri III*, s. 29, 370, 447-448.

FERİDUN EMECEN

ABDULLAH PAŞA, Seyyid

(ö. 1174/1761)

Osmanlı sadrazamı.

"Kesici" lakaplı Kerküklü Firârî Seyyid Hasan Paşa'nın oğludur. Bu sebeple Firârîzâde olarak da anılır. Sarayda yetişti ve silâhşörlük, kapıcıbaşılık, kapıcılar kethüdâlığı gibi önemli yerlerde bulundu. Bu arada bazı ağalara vekâlet etti. 1151 Muharreminde (Mayıs 1738) büyük mîrâhurluğa getirildi. Aynı yıl vezâretle, Aydın'da çıkan Sarıbeyoğlu isyanını bastırmağa görevlendirilen Şehlâ Ahmed Paşa'ya yardım için Anadolu'ya asker sevketmesi emri verildi (*Subhî Tarihi*, s. 447). 1155'te (1742) Anadolu Beylerbeyi Hekimoğlu Ali Paşa'ya seraskerlik kürkü ile birlikte sadâret mühürünü götürdü.

Ocak 1746'da üç tuğlu vezir rütbesiyle, 1718'den beri muhassıllık şeklinde yönetilen ve sadrazamlara has olarak tayin edilen, ancak o sırada eyalete çevrilen Kıbrıs valiliğine getirildi. Ertesi yıl kasım sonlarında Rakka valiliğine nakledildiyse de hemen ardından tekrar eski görevinde kalması uygun görüldü. Mart 1747'de Aydın (Güzelhisar) muhassılı oldu. On iki gün sonra hâmisî Dârüssaâde Ağası Moralı Beşir Ağa onu gizlice gönderdiği bir haseki ile İstanbul'a çağırdı ve 17 Şâban 1160 (24 Ağustos 1747) tarihinde Sultan I. Mahmud tarafından sadrazamlığa tayin edildi (Şem'dânizâde, I, 133; Vâsif, s. 157). Başta çağdaşı Vak'anüvis İzzî olmak üzere (*Tarih*, vr. 133^a) bu münasebetle tarihler düşürülmüştür.

Abdullah Paşa'nın sadrazamlığı döneminin en önemli dış hadisesi 4 Eylül 1746 tarihinde İran'da Nâdir Şah'ın öldürülmesinin ardından yerine geçen Avşar hânedanıyla yapılan, antlaşmanın devamını sağlamaya yönelik faaliyetler oldu. Nitekim I. Mahmud'un yazılı emri üzerine

Muhsinzâde Abdullah Paşa'nın türbesi

